

УДК 373.2.035.6:821.161.2

ШКРЕБТІЄНКО Л.П., ст. викладач
м.Київ

РОЛЬ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА У ВИХОВАННІ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що розвиток та виховання дітей дошкільного віку, їх емоцій та почуттів тісно пов'язаний зі змінами, що відбуваються у сучасному житті та суспільстві. Проблема сьогодення полягає у вихованні високо моральної особистості, на сам перед, такої, що здатна до емоційного співпереживання та активних дій на користь інших.

Перші моральні вчинки (А.В. Запорожець, Л.З. Неверович) проявляються у 4–5 років, змінюється зміст афектів – виникає синтонія (відкликання дитини на емоційний стан інших людей, що є основою співчуття), співпереживання, почуття обов'язку, здатність до усвідомлення своїх вчинків, почуття сорому, совісті – і стає основою мотивації у дошкільників [2, С.59-73].

У цьому віці відмічається здатність до ідентифікації за дослідженнями Д.Й. Фельдштейна дитина враховує не лише свою точку зору, але й інших, вона здатна наслідувати суспільні функції близьких людей. Психолог Ж.Піаже довів це за допомогою тесту, що може бачити лялька з різних місць. Якщо у дитини не розвинена здатність до ідентифікації, то вона не зможе дати відповідь. Результатом було те, що у 3–4 роки дитина здатна ставити себе на місце іншого і досягає високого рівня до кінця 5-го року [6, С.151].

У старшому дошкільному віці дитина намагається встановити схожість та відмінність з близькими їй людьми – батьками, братами, сестрами і т. д. У неї з'являються почуття радості, гордості за вчинки інших, дитина "копіює" моральні стандарти, поведінку, манери людини, на яку хоче бути схожою. О.Л. Кононко [3, С.63] визначає за результат процесу ідентифікації – розвиток зачатків почуття совісті, вміння поділяти чужі переживання, продумувати і планувати стосунки з близькими людьми. Суттєвою зміною ролі емоцій старших дошкільників є те, що вони перетворюються у суб'єкт емоційних переживань.

У формуванні цих процесів важливого значення набувають не лише близькі дитині люди, але і герої літературних творів, поведінку яких вона апробує у своїх вчинках, доки почуття не стають утвердженими та стабільними: "Завдяки почуттям у дошкільника виникають ті чи інші моральні орієнтири, стабілізуються цінності, утверджуються часові обмеження, що дозволяють формуватися довільній поведінці з її фінальністю, результативністю, завершеністю" [1, С.36]. Ці зміни, які відбуваються у психічному розвит-

ку старших дошкільників визначають специфіку даного вікового періоду.

Вік 5–7-ми років характеризується розвитком естетичних, моральних та інтелектуальних почуттів. Дитина здатна оцінювати добре та погане, прекрасне та огидне в житті, літературі та інших видах діяльності. У вихованні патріотичних почуттів важливе значення має художнє слово, перші потішки та колискові. Про його роль та значення наголошували класики педагогічної науки, психологи, науковці, дослідники.

Видатні психологи Л.С.Виготський, О.І.Нікіфорова визначали, що художнє слово сприяє вихованню почуттів, спрямованості особистості, що сприяє свідомому сприйняттю оточуючої дійсності. Вивчаючи вплив художнього слова на дитину, О.І.Нікіфорова доводить, що воно має здатність виховувати у дітей любов до Батьківщини, прагнення допомагати дорослим, співчувати та співпереживати чужому горю. Воно лише тоді здатна викликати почуття, якщо зміст відповідає потребам дитини [5]. За дослідженнями О.В. Запорожця, О.М. Леонтьєва дошкільники вже здатні співпереживати з героями літературного твору, проявляти свої почуття та власне ставлення, вони з розумінням ставляться до позиції того чи іншого героя, радіють та засуджують, переживають події, подумки допомагають позитивному герою і навпаки, засуджують вчинки негативних персонажів. Це є свідченням того, що діти старшого дошкільного віку не егоцентричні у сприйманні твору, на його основі у них формується суб'єктивне ставлення до конкретних подій. Цінною для нас є думка О.В.Запорожця про те, що сприймання художнього слова є особливою творчою діяльністю і, що кінцевим результатом від реакції на вчинки героїв у дошкільників є формування нового суб'єктивного ставлення до оточуючого. Такі процеси, як співчуття та співпереживання у дітей дошкільного віку, зокрема, знайшли своє відображення не лише у вітчизняній науці (А.Д.Кошелєва, Я.З.Неверович, Л.П.Стрелкова які розглядали емоційну ідентифікацію з персонажами творів) але і в зарубіжній (Вілмер, Стотланд) [7, С. 248].

Роль художнього слова підкреслювали письменники та поети, вони вбачали в ньому великий потенціал виховної сили та відзначити, що всі форми усної народної творчості сповнені великого потенціалу народної мудрості, національного колориту, у них закладені основні моральні почуття і вони є частиною культури нації: "У ній відтворені та історично збережені властиві для народу риси характеру, мислення, а через рідну пісню, казку, гру дитина вбирає перлини національної культури. І абсолютно очевидно, що любов до Батьківщини зароджується саме в ранньому і молодшому віці, в той період розвитку дитини, який відрізняється високою сприйнятливістю, образністю" [4, С.3]. Отже, можемо зазначити, що неабияку роль відіграє художнє слово у вихованні патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воспитание детей дошкольного возраста / Под ред. Л.Н.Проколиенко. – К.: Рад. шк., 1990. – 368с.
 2. Запорожец А.В., Неверович Л.З. К вопросу о генезисе, функции и структуре эмоциональных процессов у ребёнка // Вопросы психологии, 1974.- №6. – С.59-73.
 3. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). – К.: Освіта. – 1998. – 255с.
 4. Лисенко Н.В., Мишаста Г.Й., Калуська Л.В., Скоморовська Б.Г. (відп. за вип.) Використання усної народної творчості в дошкільних закладах (метод. реком. 1). – Івано-Франківськ, 1990. – 37с.
 5. Никифорова О.И. Восприятие художественной литературы школьниками. – М.: Учпедгиз, 1959. – 206с.
 6. Фельдштейн Д.Й. Психология развития личности в онтогенезе / Науч.-исслед. ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР. – М.: Педагогика, 1989. –280с.
 7. Wilmer H.A. The doctor – patient relationship and the issues of pity, sympathy and empathy. – Brit J. of Med Psychol., 1968. v. 41., p. 248.
-